

Kultūras un vēstures pieminekļi

Ilze Pole, Ieva Linde, Andris Celmiņš

Pasaulē valda uzskats, ka patlaban rada vāju arhitektūru. Vāju tāpēc, ka izmanto materiālus ar īsu kalpošanas laiku, nami netiek būvēti mūžīgai lietošanai, bet noteiktam laikam. Tam ir divi iemesli. Pirmkārt, mainās gaume un vajadzības. Otrkārt, mājas apzināti būvē ar domu, lai pēc laika tās varētu demontēt un celt atkal jaunas. Izmantotajiem materiāliem jābūt viegli pārstrādājamiem, lai neveidotos atkritumi. Par fundamentāli būvētām var nosaukt dažas sabiedriskas celtnes. Tomēr viss minētais ir tikai daļēji attiecināms uz Latviju, jo mūsu dabas apstākļi pieprasa būvēt pamatīgas ēkas. Tāpēc Rīgā ir ievērojams skaits arhitektūras pieminekļu gan Vecrīgā, gan Mežaparkā, gan pilsētas centrā. Visām ēkām ir vecums, kad bez remonta un rekonstrukcijas neiztikt.

Pašlaik noteikumi pieļauj pārbūvi vēstures un kultūras pieminekļos. Pilsētā nav tādu vietu vai objektu, kurus nedrīkstētu pārbūvēt. Tas, kā vēsturiskā ēka tiks saglabāta, atkarīgs no veiksmīgas saskaņošanas starp arhitektiem, izpildītājiem un īpašniekiem.

Pienākumu šo procesu uzraudzīt valsts ir uzticējusi speciālai institūcijai - Valsts kultūras un pieminekļu aizsardzības inspekcijai. Par kultūras pieminekļu perspektīvu pārbūves krustugunis stāsta šīs nozares speciālisti.

pārbūves krustugunis

Pamatnosacijuma - lai kultūras vai vēstures piemineklis tiktu saglabāts, izpildi uzrauga Rīgas Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Par šīs institūcijas darbu stāsta galvenais arhitekts Andis Cinis.

Kultūras pieminekļu saglabāšana - izvēle un kritēriji

Joprojām valda neskaidrība

«Mēs aizsargājam visu Rīgas vēsturisko centru, pret visām ēkām attiecamiem vienādi. Lielākā problēma - cenšoties aizsargāt visu, mēs patiesībā neaizsargājam neko. Mums ir jānoiet tāls ceļš, lai izlemtu par labu objektiem, kuros būs strikti aizliegts jeb ko mainīt. Patlaban tāda lieguma Rīgā nav,» stāsta A. Cinis.

Rīgas kultūras mantojums ir vāji dokumentēts. Plašāka informācija ir par Mežaparku un Vecrīgu. Pašā sākumā ir dokumentācijas veidošana par jūgendstila ēkām. Ļoti maz ir ēku, par kuru iekšstelpu vērtībām, piemēram, krāšņu skaitu un izskatu, būtu pietiekama informācija. Lai gan ir izstrādāts kultūras un vēstures pieminekļu saraksts, kurā ir iekļautas daudzas ēkas, daļa saraksta vēl nav apstiprināta.

«Laika gaitā viena ēka zaudē pieminekļa statusu un top par parastu ēku un otrādi. Nav konkrētu kritēriju, kāpēc vienu ēku iekļaut sarakstā, bet citu ne. Nav izstrādāta atbilstība pret tām ēkām, kuru nav aizsargājamo objektu sarakstā. Piemēram, nams varbūt ir vērtīgs, jo tam ir atbilstoši apjomi un fasāde, bet nav izteiktu dekorējumu. Vai tas būtu saudzējams? Trūkst kritēriju, kas nosaka vērtību. Robežšķirtne starp to, kad mēs atļaujamies par daudz un kad esam stingri, ir grūti atrodama. Mums - arhitektiem un vēsturniekiem - ir savs priekšstats, ko nedrīkst darīt Vecrīgā, piemēram, nedrīkst pieļaut uzkrītošas neona reklāmas. Negribīgi vecajā pilsētas daļā pieļaujam ļoti modernas celtnes. Tas pats attiecas uz dzīvokļiem vai uz apbūvi kopumā.»

Lai zinātu, ko saglabāt, vides kvalitātes kritēriji ir jādefinē. Bet pirms definēšanas ir nepieciešama identifikācija, kas vēl nav

veikta. Tikai patlaban notiek jaunā attīstības plāna izstrāde, kas arī, cerams, daudz ko noskaidros.

Arhitektu un inspektoru izšķiršanās par labu kādam objektam ir grūta.

Modes diktētas aplamības

Sistēmas trūkums kultūras pieminekļu vērtēšanā paver oponentu iespējas, un to izmanto pasūtītājs. «Mēs nodarbojamies ar projektu saskaņošanu, panākam, lai arhitekti savos projektos ieliek pareizus risinājumus, bet mēs nevaram garantēt, ka pasūtītājs, projektu realizējot, pilnībā to ievēros. Nav dzirdēts, ka kāds objekts būtu nojaukts. Tomēr ir gadījumi, kad nepieņemam objektu, ja ir ielikti projektam neatbilstoši, piemēram, plastmasas, logi,» stāsta A. Cinis.

Pēdējos gados dzīvokļu plānojumu mode ir mainījusies. Pakļaujoties modes tendencēm un ievērojot to dzīves pieredzi, kāda ir rīdziniekiem, kļūst skaidrs, ka cilvēkam nav priekšstats, kā funkcionāli lietot lielus dzīvokļus. Rīgas centra lielākie daudzstāvu dzīvokļi, kuri ir labi plānoti un funkcionāli, pārvēršas par milzīgu izmēru vienas vai divu istabu mitekļiem ar virtuves nišu. Vispārējā tendence ir telpu apvienošana. Modes pieprasījums ir 80 kvadrātmetru plašs divstāvu dzīvoklis, kaut arī tas ir nefunkcionāls. Tā ir ļoti zīmīga tendence, kas raksturo mūsdienu pārbūvi. Tomēr jācer, ka tā ir īslaicīga kaprize, teic A. Cinis. Paies laiks, un mēs konstatēsim, ka ļoti daudzām vērtīgām ēkām ir kļūdaini mainīts plānojums.

Strauji noris arī bēniņu pārbūvēšana. Valsts ir atļāvusi privatizēt īpašumus, neizvirzot īpašniekiem noteikumus, ko darīt ar bēniņiem un kā tos drīkst vai nedrīkst pārbūvēt. Tā ir viena no lielākajām problēmām, kas saistās ar kultūras pieminekļiem. Tikpat